

Υδατική ροή στο έδαφος

Εδαφομηχανική I → Εδαφομηχανική II

Εδαφομηχανική I: ο ρόλος του νερού (υδροστατικές συνθήκες – σύνδεση με προηγούμενα διαφάνειες 2-5)

Εδαφομηχανική II: ο ρόλος του νερού (συνθήκες μόνιμης και μη μόνιμης ροής)

Οι επιπτώσεις της σωματιδιακής φύσης του εδάφους

Έχουν σημασία όχι μόνο οι κόκκοι αλλά και οι πόροι και το περιεχόμενό τους: **ΝΕΡΟ!!!**

- Ιδίως όταν οι πόροι είναι γεμάτοι με νερό (=κορεσμένο έδαφος), για να καταλάβουμε τη συμπεριφορά του εδάφους, πρέπει να παρακολουθούμε ΚΑΙ το τι κάνει το νερό. **ΕΝΕΡΓΟΣ ΤΑΣΗ**
- Η **ενεργός τάση, σ'** , εκφράζει τα φορτία που αναλαμβάνει ο εδαφικός σκελετός και υπολογίζεται ως η διαφορά «ολική τάση»
  - «πίεση πόρων», $\sigma' = \sigma - u$
    - Αν αλλάξει η πίεση πόρων, αλλάζει η καταπόνηση του εδάφους
    - Επίσης, $\Delta\sigma' = \Delta\sigma - \Delta u$, άρα αν $\Delta u = 0 \rightarrow \Delta\sigma' = \Delta\sigma$
- Προϋπόθεση για να παραμορφωθεί το έδαφος είναι να μεταβληθεί η ενεργός τάση

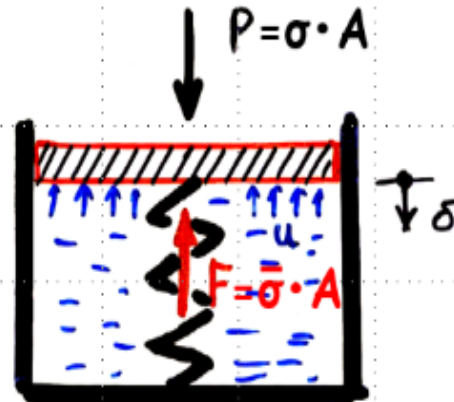
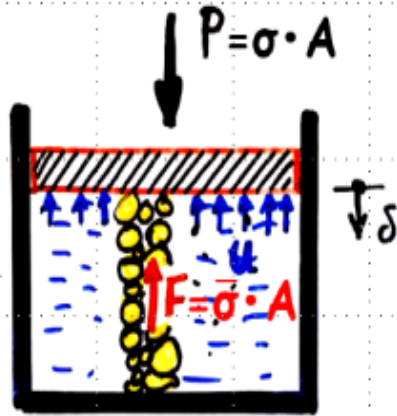
Έχουν σημασία όχι μόνο οι κόκκοι αλλά και οι πόροι και το περιεχόμενό τους: **ΝΕΡΟ!!! (συν.)**

- Αν οι πόροι είναι γεμάτοι με νερό (=κορεσμένο έδαφος), για να καταλάβουμε τη συμπεριφορά του εδάφους, πρέπει να παρακολουθούμε ΚΑΙ το τι κάνει το νερό.

ΣΤΡΑΓΓΙΣΜΕΝΕΣ – ΑΣΤΡΑΓΓΙΣΤΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

- **Αλλαγή της πίεσης** του νερού των πόρων, Δu , εξ αιτίας φόρτισης θα προκαλέσει **αλλαγή του υδραυλικού φορτίου** και, ως αποτέλεσμα, το νερό θα θέλει να κινηθεί
  - Αν το νερό είναι ελεύθερο να κινηθεί, οι αλλαγές της πίεσης του νερού των πόρων θα αποτονωθούν γρήγορα: **ΣΤΡΑΓΓΙΣΜΕΝΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ**
  - Σε χαμηλής περατότητας εδάφη (άργιλοι, αργιλοϊλείς), απαιτείται αρκετός χρόνος μέχρι να ρεύσει μια μη αμελητέα ποσότητα νερού – έως τότε: (ΠΡΑΚΤΙΚΩΣ) **ΑΣΤΡΑΓΓΙΣΤΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ**
  - **Εδαφομηχανική II**: Τι μεσολαβεί ανάμεσα στις στραγγισμένες συνθήκες και τις αστράγγιστες συνθήκες; **ΜΗ ΜΟΝΙΜΗ ΡΟΗ**

Μηχανικό μοντέλο κορεσμένου εδάφους
= ελατήριο σε πιστόνι

- Δεν είναι δυνατόν να έχω μετατόπιση της πλάκας χωρίς να μεταβληθεί το μήκος του ελατηρίου που αντιπροσωπεύει τον εδαφικό σκελετό
- Αν δεν παραμορφωθεί το έδαφος, η ενεργός τάση δεν αλλάζει $\Delta\sigma' = 0 \rightarrow \Delta\sigma = \Delta u$

Βελτίωση μοντέλου: προσομοίωση περατότητας αργίλου με πιστόνι με μικρά ανοίγματα. Για κάποιο αρχικό διάστημα:
ΑΣΤΡΑΓΓΙΣΤΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

Αρχές ροής υπογείων υδάτων

Ροή υπόγειου νερού: μεγέθη-κλειδιά

- Μεγέθη πρακτικού ενδιαφέροντος σε προβλήματα υπόγειας ροής:
  - ταχύτητα (v), παροχή (vA , A = επιφάνεια ροής)
- Μέγεθος που «ξεκλειδώνει» υπολογιστικά τα προβλήματα υπόγειας ροής:
  - δυναμικό ρευστού (Φ): συνολική μηχανική ενέργεια ανά μονάδα μάζας ρευστού
  - μεταβολή $\Phi \leftrightarrow$ ροή

Δυναμικό ρευστού, Φ

(μεταβολή $\Phi \leftrightarrow$ ροή)

- Για σταθερή πυκνότητα ρευστού, το δυναμικό, δηλ. η μηχανική ενέργεια για μοναδιαία μάζα, είναι:

$$\Phi = gz + \frac{v^2}{2} + \frac{u - u_0}{\rho}$$

g = επιτάχυνση βαρύτητας

z = απόσταση από οριζόντιο επίπεδο αναφοράς

v = ταχύτητα

u, u_0 = πίεση, πίεση αναφοράς

ρ = πυκνότητα ρευστού

Δυναμικό ρευστού, $\Phi \rightarrow$ Υδραυλικό φορτίο, h

- Αμελητέα η συμβολή της κινητικής ενέργειας για μικρές ταχύτητες (όπως αυτές στο υπόγειο νερό)
- Για ατμοσφαιρική πίεση αναφοράς $u_0 = 0$

$$\Phi = gz + \cancel{\frac{v^2}{2}} + \frac{\cancel{u-u_0}}{\rho} \longrightarrow \Phi = gz + \frac{ug}{\gamma} = gh$$

- Υδραυλικό φορτίο (ή ύψος)

$$h = z + u/\gamma_w$$

z = υψομετρικό φορτίο

u/γ_w = φορτίο πίεσης (ή πιεζομετρικό φορτίο)

- h : έχει μονάδες μήκους [L] (m,ft)
- h : είναι μέτρο της μηχανικής ενέργειας

Πώς κινείται το υπόγειο νερό;

- Από σημεία υψηλού υδραυλικού φορτίου (ύψους) (1) σε σημεία χαμηλού υδραυλικού φορτίου (ύψους) (2)

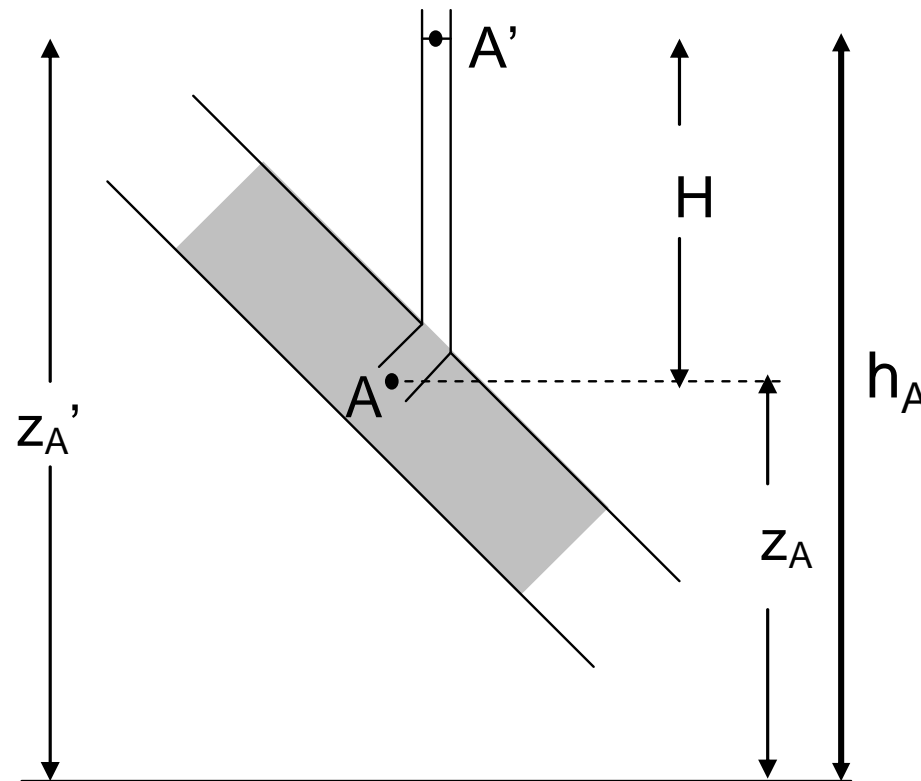
$$h_1 - h_2 = \Delta h$$

$$h = z + u/\gamma_w$$

Δh = μέτρο απώλειας ενέργειας λόγω τριβής στα τοιχώματα των πόρων

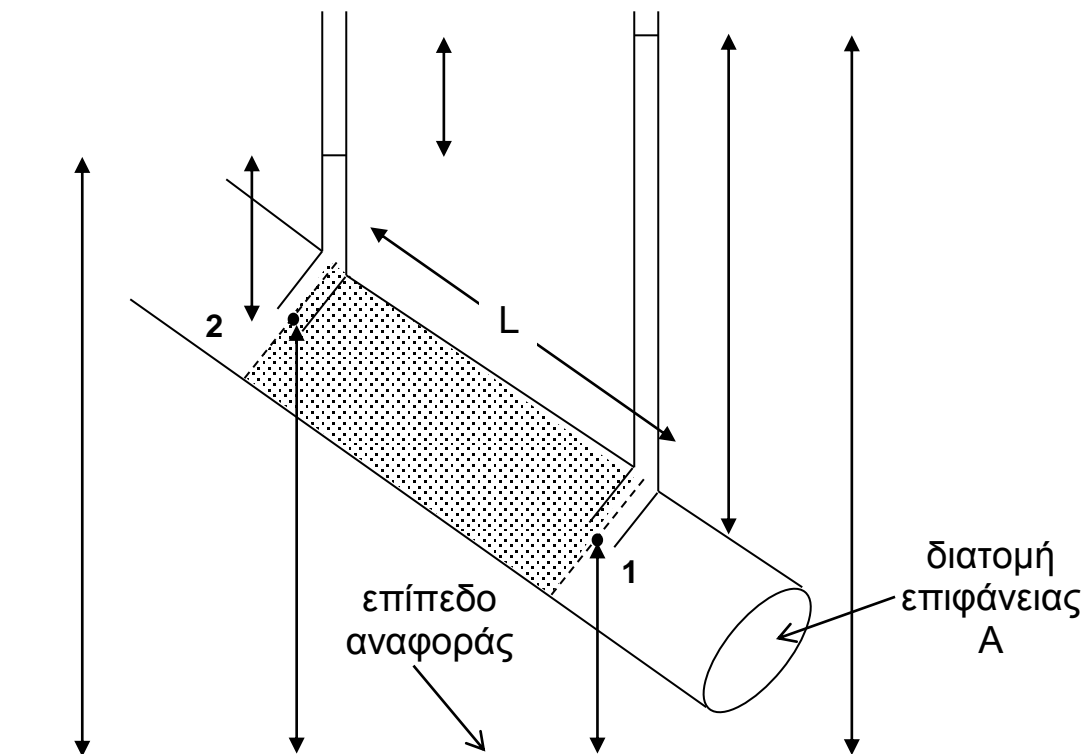
- Αν $\Delta h = 0$ τότε το νερό δεν κινείται (ή οι απώλειες είναι αμελητέες)

Εγκαθιστούμε πιεζόμετρο σε σημείο A εδαφικής στήλης – τι ακριβώς μετράμε με το πιεζόμετρο;

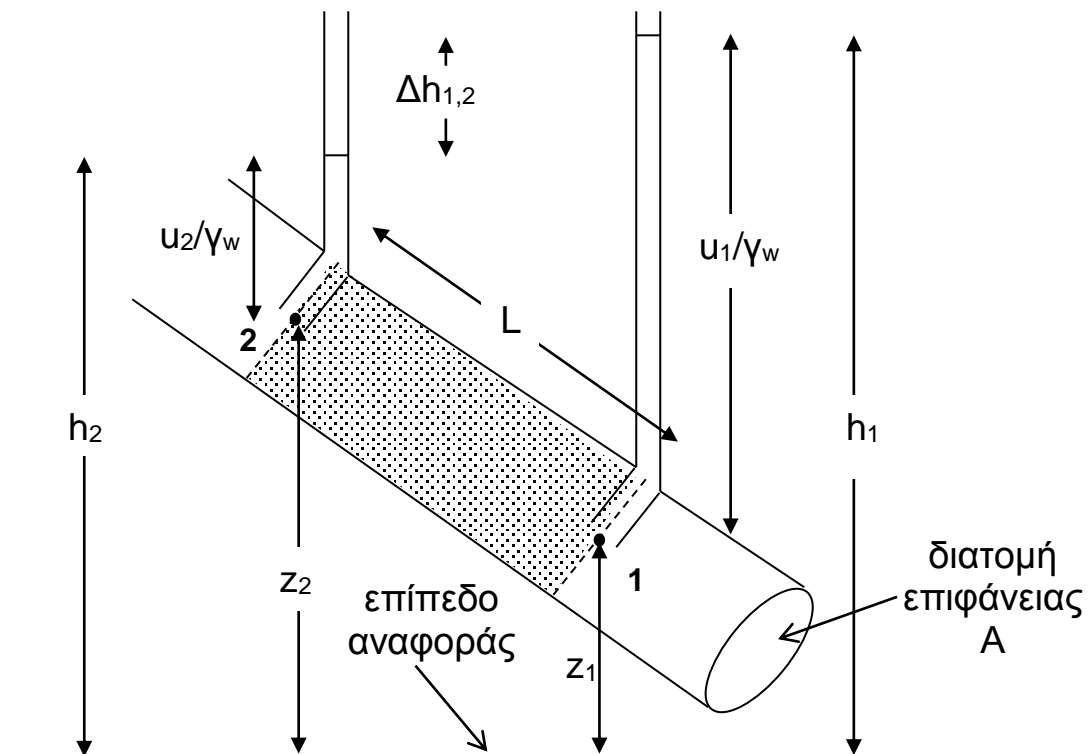
Το ύψος της στήλης νερού H στο πιεζόμετρο μάς δίνει το φορτίο πίεσης ή την πίεση στο σημείο που το εγκαθιστούμε, δηλ. στο A.

Πείραμα σε εδαφική στήλη – μόνιμη ροή

Σκαρίφημα πειραματικής διάταξης ροής διαμέσου εδαφικής στήλης: το εδαφικό δείγμα συγκρατείται με πλέγματα στα άκρα της εδαφικής στήλης 1 και 2. Τι μας δίνει το κάθε διάστημα που σημειώνεται με βέλος;

Πείραμα σε εδαφική στήλη – μόνιμη ροή

Ποια είναι η κατεύθυνση της κίνησης του νερού;
Από το σημείο 2 στο σημείο 1 ή από το 1 στο 2;
Γιατί;

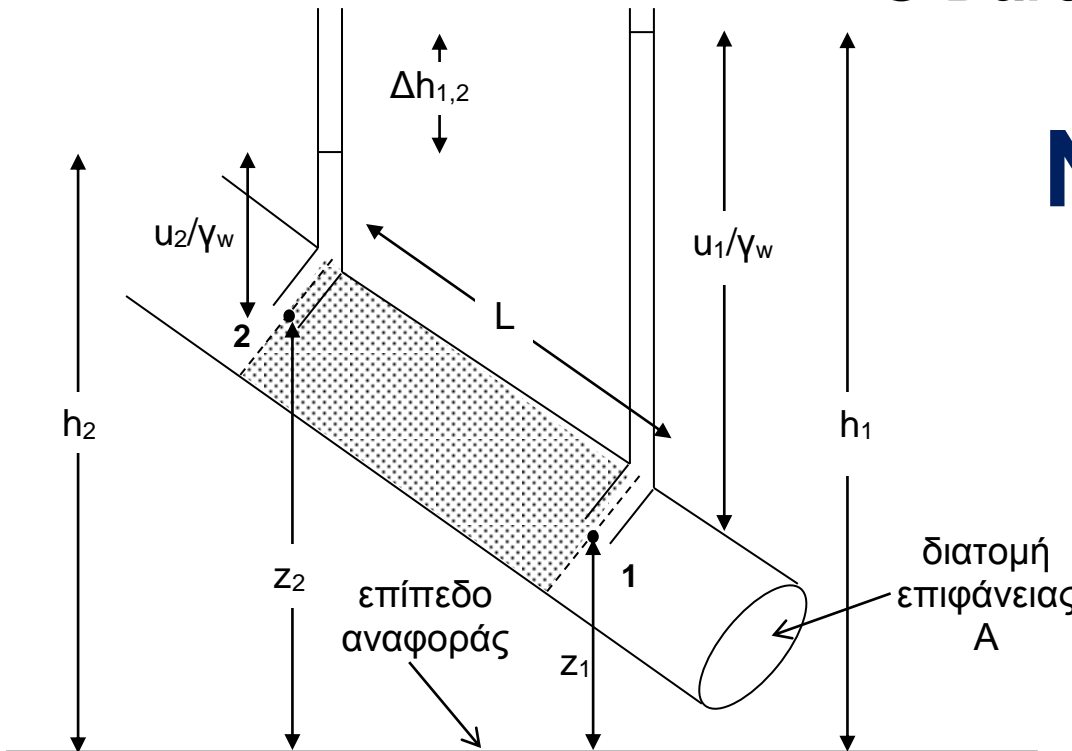
Ο Darcy παρατήρησε ότι: $v \propto i$

Νόμος Darcy

$$Q = k i A$$

$$v = k i$$

k = διαπερατότητα
(κορεσμένου) εδάφους

Συνολική διατομή κάθετη στην κατεύθυνση ροής, A [L^2]

Παροχή, Q = όγκος διερχόμενος από διατομή A / χρόνος [L^3/T]

Ταχύτητα Darcy, ειδική παροχή, $v = Q / A$

Υδραυλική κλίση, $i = \Delta h_{1,2} / L$ = διαφορά υδραυλικού φορτίου / μήκος ροής

Εξοικείωση με καινούρια μεγέθη: k

- Μέτρηση k: στο εργαστήριο, σε γεωτρήσεις, με δοκιμαστικές αντλήσεις
- Η διαπερατότητα (ή συντελεστής διαπερατότητας ή υδραυλική αγωγιμότητα) εκφράζει συνδυασμένα τις ιδιότητες του πορώδους μέσου και του ρευστού

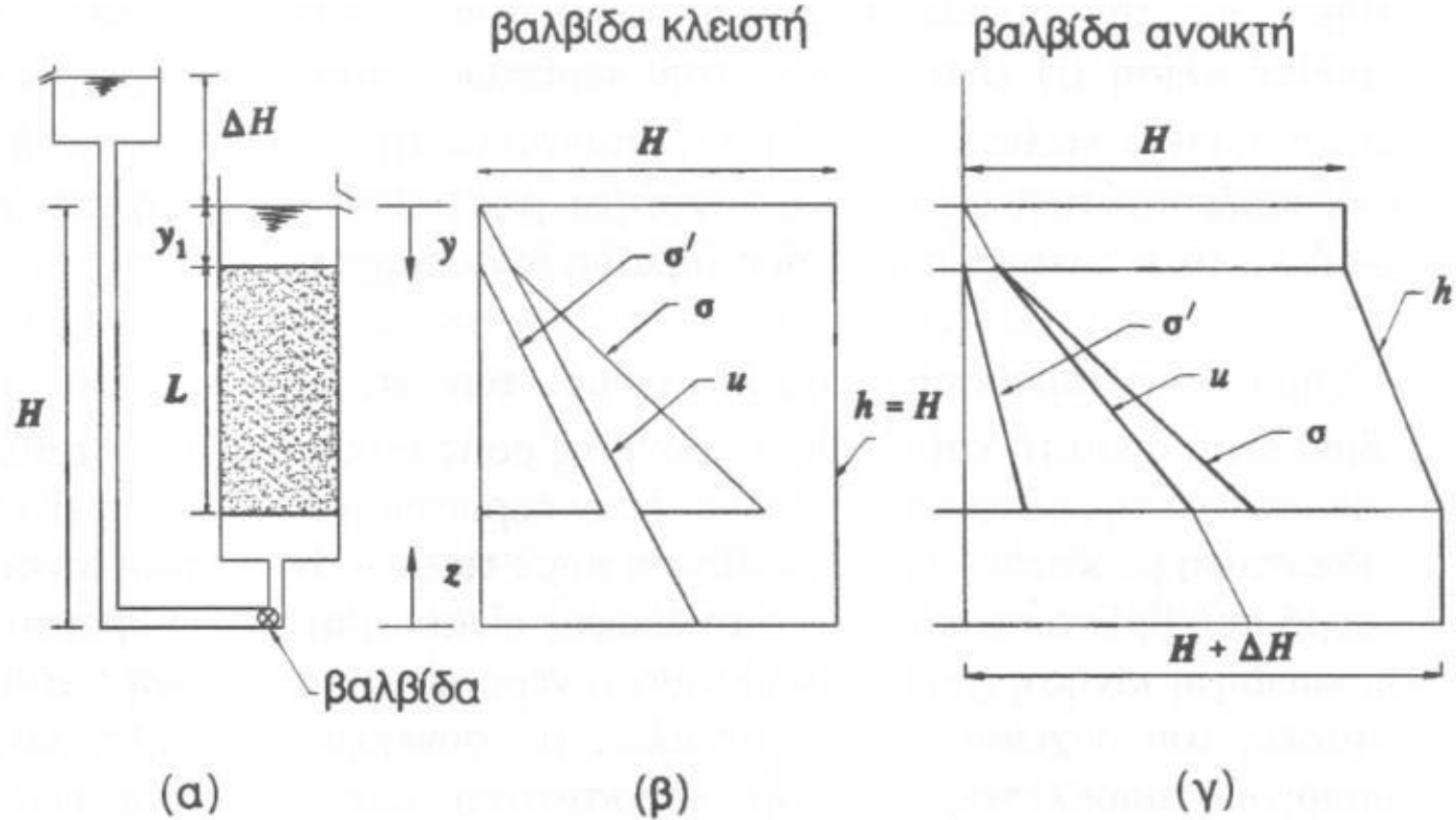
$$k = K \rho g / \mu \quad [L / T]$$

K = απόλυτη διαπερατότητα [L²]: μικρό άνοιγμα πόρων → μικρή διαπερατότητα

ρ = πυκνότητα ρευστού

μ = ιξώδες ρευστού [M / L·T] (N s/m²), συνήθης μονάδα poise (P) (dyne s/cm²), $\mu_w = 1 \text{ cP}$ (centipoise)

Εφαρμογή

Ας συγκρίνουμε τις ενεργές τάσεις στις περιπτώσεις (β): υδροστατικές συνθήκες, και (γ): ροή προς τα πάνω.

Εφαρμογή (συνέχεια)

(β) Υδροστατικές συνθήκες: ενεργός τάση στην
εδαφική στήλη

$$\sigma' = \gamma(y - y_1) - \gamma_w(y - y_1)$$

(γ) Ροή προς τα πάνω: ενεργός τάση στην
εδαφική στήλη

$$\sigma' = \gamma(y - y_1) - \gamma_w(y - y_1) - \frac{\Delta H}{L} \gamma_w(y - y_1)$$

Προσοχή!
αυτές οι
σχέσεις δεν
είναι «τύποι» –
έχουν νόημα
μόνο για τα y ,
 y_1 του
σχήματος της
διαφάνειας 16

Σημαντική παρατήρηση: όσο μεγαλώνει η υδραυλική κλίση, $i = \Delta H/L$, τόσο μικραίνει η ενεργός τάση σ' και εν τέλει μηδενίζεται για μια κρίσιμη τιμή i_{cr} , οπότε χάνεται η επαφή μεταξύ των κόκκων και η άμμος ρέει:

$$i_{cr} = \frac{\gamma - \gamma_w}{\gamma_w} \rightarrow \text{περίπου ίσο με 1}$$

Προβλήματα με το νερό: Περιπτώσεις

- Ροή προς τα πάνω: απώλεια επαφής μεταξύ εδαφικών κόκκων λόγω μηδενισμού της ενεργού τάσης (η αύξηση της πίεσης οφείλεται στις συνθήκες του πεδίου ροής = οριακή υδραυλική κλίση)
  - όρος: υδραυλική υποσκαφή (hydraulic uplift)
- Ροή σε εδάφη συγκεκριμένης κοκκομετρίας & δομής – σημαντική ταχύτητα ροής: απομάκρυνση κόκκων εδάφους λόγω «συρτικής δύναμης» νερού με αποτέλεσμα δημιουργία αγωγών (σωλήνων) που σταδιακά διευρύνονται
  - όρος: διασωλήνωση λόγω διάπλυσης, εσωτερική υδραυλική διάβρωση (ripping)
- Σεισμός σε χαλαρά κοκκώδη εδάφη: απώλεια επαφής μεταξύ εδαφικών κόκκων λόγω μηδενισμού της ενεργού τάσης υπό πρακτικώς αστράγγιστες συνθήκες (η αύξηση της πίεσης οφείλεται στη συστολικότητα του χαλαρού εδάφους)
  - όρος: ρευστοποίηση (liquefaction)

Πηγές υλικού διαφανειών

- Σχήμα στη διαφάνεια 5: Σημειώσεις Εδαφομηχανική Ι
Γ. Μπουκοβάλα,
- Σχήμα στη διαφάνεια 16: Καββαδάς, Μ. 2009,
Στοιχεία Εδαφομηχανικής, Εκδόσεις Συμεών.